

**Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини**

**Актуальні проблеми
сучасних досліджень дитячої психології**

Навчальний посібник

Умань – 2016

УДК 159.922.7 (075.8)

ББК 88.8я73

А 43

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету дошкільної та спеціальної освіти
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 4 від 10 листопада 2016 року)*

Рецензенти:

Кушнір В. М., кандидат педагогічних наук, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Бутенко О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельник Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент Київського педагогічного університету імені Бориса Грінченка.

А43 Актуальні проблеми сучасних досліджень дитячої психології: навчальний посібник / Укладач Попиченко С. С. – Умань: ВПЦ "Візаві". – 2016. – 258 с.

Навчальний посібник включає інформаційний опис дисципліни «Актуальні проблеми сучасних досліджень дитячої психології» та головні теми курсу. Наводяться матеріали з сучасних досліджень дитячої психології вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема, з проблем пізнавального, емоційно-вольового, особистісного розвитку дітей дошкільного віку, формування психологічної готовності дітей до шкільного учіння, становлення іміджу сучасного вихователя–керівника дошкільного навчального закладу. Розглядаються методичні проблеми лекційних, семінарських, лабораторних і практичних занять, уроків з дитячої психології, особливості їх підготовки і проведення, даються рекомендації з методики керівництва самостійною роботою студентів. Характеризуються методи і прийоми навчання дитячої психології, способи перевірки і оцінки знань.

Посібник адресований магістрантам спеціальності 012 Дошкільна освіта, які здобувають кваліфікацію викладача дитячої психології.

УДК 159.922.7 (075.8)

ББК 88.8я73

Зміст

Розділ 1. Інформаційний опис навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сучасних досліджень дитячої психології»	7
• Пояснювальна записка	7
• Опис навчальної дисципліни	9
• Програма навчальної дисципліни	10
• Структура залікового кредиту навчальної дисципліни	17
• Теми семінарських занять	18
• Самостійна робота	18
• Індивідуальні завдання	21
• Запитання для екзамену	23
• Розподіл балів, які отримують студенти	26
• Шкала оцінювання: національна та ECTS	26
Розділ 2. Лекційний курс навчальної дисципліни «Актуальні проблеми сучасних досліджень дитячої психології»	27
Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми сучасних досліджень пізнавального та особистісного розвитку дітей дошкільного віку в контексті формування психологічної готовності до шкільного учіння	27
1.1. Психолого-педагогічний супровід розвитку пізнавальних процесів у дітей дошкільного віку	27
• Сутність і зміст поняття психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку.	27
• Особливості розвитку пізнавальних психічних процесів у дітей немовлячого та раннього віку	32
• Динаміка і психолого-педагогічні засоби розвитку пізнавальних процесів у дошкільному віці	48
• Особливості розвитку пізнавальної активності у дітей	52
• Проблема індивідуального підходу до дітей у розвитку пізнавальних процесів	57
1.2. Особливості емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку	62
• Сучасні підходи до розуміння емоцій, їх функцій і	62

класифікацій у психологічній науці	
• Психолого-педагогічні умови розвитку емоцій у дітей раннього віку	67
• Особливості розвитку емоційної сфери дітей дошкільного віку	69
• Принципи побудови системи цілеспрямованого коригування та розвитку емоційної сфери дошкільників	73
• Методологічні підходи до вивчення довільності поведінки	75
1.3. Розвиток самосвідомості, самооцінки та самоповаги у дітей дошкільного віку	82
• Розвиток мотиваційної сфери дітей дошкільного віку. Виникнення системи мотивації, підпорядкування мотивів	82
• Розвиток моральної свідомості дитини дошкільного віку. Перехід від зумовленої моральної поведінки до свідомої	86
• Психолого-педагогічні умови формування моральної свідомості та поведінки дошкільника	90
• Проблема самооцінки у психолого-педагогічній літературі. Психологічні особливості розвитку самооцінки дошкільників	92
• Психологічна наука про розвиток самоповаги у дітей. Вікові та індивідуальні особливості самоповаги старших дошкільників	97
1.4. Психологічні особливості формування гармонійних взаємин дошкільників з дорослими та однолітками	103
• Спілкування як найважливіший фактор психічного розвитку дошкільника	103
• Співчуття та симпатія як емоційне підґрунтя формування гуманістичної спрямованості особистості	108
• Проблема мовленнєвого спілкування у психолого-педагогічній літературі. Сучасні підходи до проблеми взаємозв'язку спілкування і діяльності	111
• Модель оптимального спілкування педагога з дитиною	114
• Особливості спілкування і спільної діяльності дошкільника з однолітками та їх роль у його психічному розвитку	116

1.5. Психологічні проблеми готовності дітей до навчання в школі	119
• Формування прийомів розв’язування пізнавальних задач старшими дошкільниками	119
• Оптимізація процесу формування психологічної готовності до оволодіння писемним мовленням	122
• Роль оволодіння дітьми елементами навчальної діяльності у забезпеченні інтелектуальної готовності до школи	131
• Психологічне забезпечення адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності в школі	134
1.6. Психологічні засади формування іміджу сучасного вихователя –керівника дошкільного навчального закладу	139
• Особистісний підхід до навчання та виховання дошкільників як психолого-педагогічна проблема	139
• Розвиток соціально-перцептивних здібностей педагога в контексті особистісного підходу до дітей	143
• Проблема іміджу у психолого-педагогічній літературі	148
• Технологія формування іміджу керівника	153
• Рекомендації з формування іміджу керівника дошкільного навчального закладу	155
Змістовий модуль 2. Методика викладання дитячої психології	160
2.1. Форми навчальних занять з дитячої психології та Методика їх проведення	160
• Організація навчальних занять з дитячої психології у вищій Школі	160
• Лекційна форма навчання. Функції лекції	166
• Методичні аспекти підготовки і проведення лекції	168
• Семінарські заняття з дитячої психології. Підготовка викладача та студентів до семінару	172
• Практичні і лабораторні заняття з дитячої психології	176
• Урок з дитячої психології. Структура, типи уроків	179
2.2. Методи навчання психології	184

• Класифікація навчальних задач при вивченні психології	184
• Словесні методи навчання дитячої психології	186
• Наочні методи навчання дитячої психології	191
• Практичні методи навчання	193
• Дистанційне навчання	195
• Методи закріплення вивченого матеріалу	196
2.3. Контроль та корекція навчальної діяльності студентів	198
• Контроль як учбова дія студента. Контроль та корекція навчальної діяльності студента.	198
• Самостійне вивчення літератури, підготовка студентів до занять з дитячої психології	200
• Підготовка рефератів, курсових та дипломних робіт з дитячої психології	204
• Практика студентів з дитячої психології	208
• Позакласна робота з психології в школі та позааудиторна робота у вищій школі	210
• Організація перевірки та оцінка знань з дитячої психології	213
2.4. Професійна підготовка та діяльність викладача психології	226
• Підготовка викладачів дитячої психології	226
• Функції викладача дитячої психології та його рольові позиції	228
• Знання, уміння, здібності та особистісні якості викладача дитячої психології. Професіоналізм діяльності викладача	230
• Значення педагогічного спілкування як форми педагогічної взаємодії. Стилi педагогічного спілкування викладача і студентів	233
• Труднощі та бар'єри в професійно-педагогічному спілкуванні викладачів і студентів	237
Глосарій	240
Список рекомендованої літератури	256

Список рекомендованої літератури

1. Артемова Л. В. Вчись граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят / Л. В. Артемова. – К.: Томіріс, 1995. – 112 с.
2. Бадмаев Б. Ц. Методика преподавания психологии: учеб. пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Б. Ц. Бадмаев. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 303 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К.: Либідь, 2003.–280 с.
4. Богуш А. М. Речевая подготовка детей к школе / А. М. Богуш. – К.: Рад. школа, 1984. – 176 с.
5. Бреслав Г. М. Эмоциональные особенности формирования личности в детстве: Норма и отклонения. – М.: Педагогика, 1990. – 144 с.
6. Буре Р. С. Готовим детей к школе / Р. С. Буре. – М.: Просвещение, 1987. – 96 с.
7. Введение в психологию / Под общ. ред. А. В. Петровского. – М.: Академия, 1997. – 496 с.
8. Венгер Л. А. Воспитание сенсорной культуры ребёнка / Л.А. Венгер, Э. Г. Пилюгина, Н. Б. Венгер. – М.: Просвещение, 1988. – 144 с.
9. Вербицкий А. А. Активные методы обучения в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М.: Высшая школа, 1991. – 204 с.
10. Виховання гуманних почуттів у дітей / С.Ладивір, О.Долинна, В.Клтирло, С.кулачківська, О.Вовчик-Блакитна, Ю.Приходько. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 168 с.
11. Воспитание и обучение детей 6-го года жизни / Под ред. А.А.Парамоновой, О. С. Ушаковой. – М.: Просвещение, 1987. – 160 с.
12. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников / Под ред. А. М. Виноградовой. – М.: Просвещение, 1989. – 96с.
13. Выготский Л. С. Детская психология: Собр. соч. В 6 т. – Т.4 / Л.С.Выготский. – М.: Педагогика, 1984. – 432 с.
14. Выготский Л. С. Развитие высших форм внимания в детском возрасте / Хрестоматия по вниманию / Под ред.. А. Н. Леонтьева, А.А.Пузыря, В. Я. Романова. – М.: Изд МГУ, 1976. – С. 184 – 219.

15. Галигузова Н. Л. Ступени общения: от года до семи лет / Н.Л.Галигузова, Е. О. Смирнова. – М., 1992.
16. Готовність дитини до навчання / Упоряд.: С. Максименко та ін. – К.: Мікрос - СВС, 2003. – 111с.
17. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения / В. В. Давыдов. – М., 1986. – 240с.
18. Деятельность и взаимоотношения дошкольников / Под ред. Т.А.Репиной. – М.: Педагогика, 1987. – 190с.
19. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: Навч. посіб. / Т. В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424с.
20. Зеньковский В. В. Психология детства / В. В. Зеньковский. – М.: Академия, 1996. – 282 с.
21. Емоційний розвиток дитини / Упоряд.: С. Максименко, К.Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос - СВС, 2003. – 112с.
22. Ильясов И. И. Структура процесса учения / И. И. Ильясов. – М., 1986. – 260 с.
23. 21. Индивидуальный подход к детям в воспитательно-образовательном процессе детского сада: Метод. реком. / Под ред. В.К.Котырло, С.Е.Кулачковой. – К.: Рад. школа, 1989. – 88 с.
24. Інтелектуальні здібності дитини / Упоряд.: С.Максименко, К.Максименко, О. Главник. – К.: Мікрос - СВС, 2003. – 96 с.
25. Карандашев В. Н. Психология: Введение в профессию / В.Н.Карандашев. – М.: Смысл, 2003. – 288 с.
26. Карандашев В. Н. Методика преподавания психологии: Учебное пособие / В. Н. Карандашев. – СПб.: Питер, 2006. – 250 с.
27. Коломинский Я. Л. Психология детского коллектива / Я.Л.Коломинский. – Минск: Народная асвета, 1984. – 240 с.
28. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навч. посіб. для вищ. навч. закладів / О.Л.Кононко. – К.: Освіта, 1998. – 255 с.
29. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л. М. Проколієнко. – К.: Рад. школа, 1989. – 608 с.
30. Котырло В. К. Развитие волевого поведения у дошкольников / В.К.Котырло. – К.: Рад. школа, 1971. – 196 с.
31. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе / Е. Е. Кравцова. – М.: Педагогика, 1991. – 152с.
32. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дітей 3-7 років:

- Монографія / В. У. Кузьменко. – НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – 354 с.
33. Кулагина И. Ю. Возрастная психология (Развитие ребёнка от рождения до 17 лет): Уч. пособие. 5-е изд / И. Ю. Кулагина. – М.: Изд-во УРАО, 1999. –176 с.
 34. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения / М. И. Лисина. – М.: Педагогика, 1986. – 144 с.
 35. Ляудис В. Я. Методика преподавания психологии. 5-е изд. / В.Я.Ляудис. – СПб.: Лидер, 2007. – 192 с.
 36. Матюгин И. Ю. Как развивать внимание и память вашего ребенка. Книга для детей и их родителей / И. Ю. Матюгин, Т. Ю. Аскоченская, И.К.Бонк. – М.: Эйдос, 1993. – 112 с.
 37. Матюшкин А. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении / А.М. Матюшкин. – М., 1972. – 208с.
 38. Методика викладання психології: навчальний посібник / Укладач Попиченко С. С. – Умань: Алмі, 2013. – 148 с.
 39. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник / О.В.Малихін, І. Г. Павленко, О. О. Лаврентьева, Г. І. Матукова. – Київ: КНТ, 2014. – 262 с.
 40. Мыслення дитини / Упоряд.: С.Максименко, Л.Кондратенко, О.Главник. – К.: Главник, 2004. – 112 с.
 41. Мухина В. С. Детская психология / В. С. Мухина. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000.
 42. Обухова Л. Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы / Л. Ф. Обухова. –М., 1997. – 351с.
 43. Павелків Р. В. Дитяча психологія: Навч. посіб. / Р. В. Павелків, О.П.Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. – 432с.
 44. Психология формирования имиджа учителя / А.А.Калюжный. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 222 с.
 45. Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста / Под ред. А.В. Запорожца, Я. З. Неверович. – М.: Педагогика, 1986. – 176 с.
 46. Репина Т. А. Социально-психологическая характеристика группы детского сада / Т. А. Репина. – М.: Педагогика, 1988. – 232 с.
 47. Тамберг Ю. Г. Развитие творческого мышления детей / Ю.Г.Тамберг. – Екатеринбург: У-Фактория 2004. – 208 с.
 48. Умственное воспитание детей в детском саду / Под ред. В.И.Логиновой. – Л.: ЛГПИ, 1981. – 166 с.

Навчальне видання

**Актуальні проблеми
сучасних досліджень дитячої психології**

Навчальний посібник

Підписано до друку 16.11.2016 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк.15,11
Тираж 100 прим. Замовлення № 2043

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi08@mail.ru